

ENTREVISTA A EN JOSEP SANCHO:

“GRÀCIES A LES MEMÒRIES DE L’ARTUR BLADÉ, PODEM CONÈIXER EN PROFUNDITAT L’EXILI CATALÀ A MONTPELHIÈR”.

En Josep Sancho és Doctor en Història Contemporània per la Universitat Autònoma de Barcelona. Especialitzat en la història de les Terres Ebreques, ha escrit dos interessants llibres, *El Marcel·linisme a les Terres de l’Ebre (1914-1939)* i *Artur Bladé, escriure la memòria (1907-1995)* publicats per Onada i pel Centre d’Estudis de la Ribera d’Ebre i per Cossetània, respectivament. Amb aquest últim guanyà la “VI Beca d’Estudi de la Figura i Obra d’Artur Bladé i Desumvila”. Actualment, treballa com a tècnic a l’Agència Catalana de la Joventut de la Generalitat de Catalunya. L’Artur Bladé fou un escriptor, nascut a Benissanet, a la Ribera d’Ebre, que visqué part del seu exili a Montpelhièr i escrigué dos interessants llibres sobre la relació entre Catalunya i Occitània.

Redacció.- Per què et sentires atret per la vida i obra de l’Artur Bladé?

Josep Sancho.- Quan estudiava a la universitat, volia que el treball de fi de carrera estigués relacionat amb les Terres de l’Ebre. Me n’adonava que la historiografia catalana estava molt centrada a Barcelona i la Catalunya central, com si allò que passés a la capital, també succeïa a la resta del país, i molt sovint hem tingut dinàmiques diferents. El meu professor i tutor, Enric Ucelay, em va proposar fer el treball sobre el marcel·linisme a les Terres de l’Ebre, un tema molt potent que no havia estat prou estudiat, i així vaig conèixer la figura de l’Artur Bladé, qui de jove fou dirigent comarcal del marcel·linisme. El treball va esdevenir tesi doctoral, i em vaig presentar a la convocatòria de la beca sobre la vida i obra de l’Artur Bladé.

R.- Ha estat complicat recopilar tota aquesta enorme informació sobre la vida i obra de l’Artur Bladé?

J.S.- Ha estat molt assequible. Hi ha molta documentació, perquè l’any 2009, l’Artur Bladé i Font, el seu fill, va cedir la documentació del seu pare a l’Arxiu Comarcal de la Ribera d’Ebre, bàsicament correspondència amb moltes personalitats i articles i apunts dels seus llibres. A més, l’any 2007 s’havia celebrat el centenari del seu naixement i Cossetània va començar la reedició de la seva obra completa.

R.- Com era el tarannà de l'Artur Bladé?

J.S.- Durant la presentació del llibre a Móra d'Ebre, en Carles Duarte, president del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), va parlar més de la seva vessant psicològica, del seu caràcter més introspectiu i sensible, segons podem observar en els seus dietaris. L'Heribert Barrera, que va coincidir amb ell a l'exili montpellerí, el descrivia també com a una persona reservada, a qui li agradava més escoltar que parlar. El seu avi matern, secretari de l'Ajuntament de Benissanet i home de lletres, amb qui va viure bona part de la seva infantesa, li va encomanar l'amor per la lectura.

R.- L'Artur Bladé visqué a Occitània des de l'any 1939 fins el 1942, quan s'exilià a Mèxic. Què destacaries de l'estada occitana d'en Bladé?

J.S.- Tot i que fou una etapa curta, va ser extremadament intensa i fecunda, uns anys decisius per a la seva obra. Va connectar amb la intel·lectualitat catalana exiliada més important, com Francesc Pujols, Antoni Rovira i Virgili, Pompeu Fabra, Carles Riba... i aconseguí molta informació pels seus llibres, en prendre apunts de les converses amb ells i dels llibres de la Biblioteca Municipal de la ciutat, que van ser la base de la majoria dels seus llibres.

R.- Quina fou l'actitud de les autoritats i la població montpellerenca i occitana envers els refugiats republicans catalans?

J.S.- Podríem parlar, en la distància, d'un "mite de Montpeller" per les vivències dels catalans exiliats allà. Ells van gaudir d'accés lliure a les biblioteques, de cursos gratuïts a les universitats... De les autoritats civils en Bladé no en parla als seus escrits, tot i que es mostra molt agraït a les autoritats acadèmiques, van facilitar serveis als exiliats catalans. I també que un sector important de la població, sobretot els felibres, consideraven i van acollir els catalans com a compatriotes germans.

Com deia l'Artur Bladé: "Montpeller era una ciutat acollidora i gairebé catalana, on va néixer Jaume I el Conqueridor i on les passes de Ramon Llull i Arnau de Vilanova havien precedit les nostres, una ciutat de gran prestigi universitari, de professors i estudiants, de biblioteques i museus." "Montpeller fou per a nosaltres, els exiliats, sobretot en aquells primers temps, un oasi de pau entre dues guerres."

R.- Però a través de la vida d'en Bladé, podem copsar la difícil vida dels exiliats, com una mena de “naufregi del seu món”, però sembla com si mitjançant la cultura i l'estudi, en Bladé pogués sobreviure i suportar millor (ateses les circumstàncies) les dures condicions de l'exili.

J.S.- Els exiliats vivien entre la desesperació i la depressió i l'eufòria quan arribaven notícies positives, amb aquestes pors a una deportació a l'Espanya franquista, als camps de concentració, a les companyies de treball o les penúries econòmiques. I realment, la seva vida cultural els allunyava momentàniament d'aquest neguit.

R.- Observem també una voluntat de reconstruir la vida cultural catalana a l'exili.

J.S.- Després de la seva derrota en la guerra, els intel·lectuals exiliats van agafar el front cultural com a un eix de resistència contra el franquisme. En aquesta primera expatriació occitana, a començaments dels anys 1940, era molt complicat publicar per les circumstàncies mateixes de França, però posteriorment a Llatinoamèrica es van publicar revistes catalanes molt importants, com *Xaloc*, *Pont Blau*, *La Nostra Revista* o *La Nova Revista* a Mèxic, entre d'altres, de les quals va participar Bladé.

R.- La comparació dels exiliats amb l'actualitat catalana és extrapolable?

J.S.- El meu llibre està dedicat també a tots aquells que pateixen o han patit l'exili, la presó i la guerra. La situació actual és comparable amb els refugiats, que avui creuen la Mediterrània i a principis dels anys 40 creuaven l'Atlàntic. També en els exiliats, i alhora en els catalans. No en la quantitat però sí en l'existència d'onades repressives cícliques per part de l'Estat espanyol que han provocat aquestes expatriacions.

I, des del meu modest punt de vista, no s'ha de banalitzar mai l'exili. Els expatriats han hagut d'abandonar família i amics, i viuen amb l'absoluta incertesa i angoixa de no saber què passarà, de si podran retornar algun dia a la seva terra... A en Bladé i altres exiliats a Mèxic els feia por, pànic, morir a l'exili i pensar que ni tan sols poguessin ésser enterrats a Catalunya.

R.- L'obra d'en Bladé se circumscriu a tres àmbits: el territori on nasqué, la Ribera d'Ebre (*Crònica del país natal*), les obres biogràfiques (sobre en Pompeu Fabra, l'Antoni Rovira i Virgili, en Francesc Pujols...) i la història (*El*

castell de Miravet, Els setges de Gandesa i el castell de Móra d'Ebre, amb un evident to moral i humanista. Quines obres consideres com a més significatives de la seva obra?

J.S.- En escriure la seva biografia, em vaig proposar estudiar la seva obra de manera cronològica, per a conèixer l'evolució de la seva narrativa. Em va impactar i agradar molt, com a d'altres autors, el seu segon llibre titulat *Benissamet, com el seu poble*. També *L'edat d'or*, publicat pòstumament, amb les memòries sobre la seva infantesa i la seva adolescència, de manera molt tendra i introspectiva.

A part d'aquests dos llibres, potser més literaris, com a historiador remarcaria *L'exiliada*, que és una referència ineludible per conèixer la vida quotidiana dels exiliats a Montpelhièr. És una de les grans obres per conèixer l'expatriació catalana del segle XX. I, a més, ara ja és pot complementar amb les *Memòries de l'exili mexicà*. El primer volum, entre el 1942 i el 1956, ha estat publicat aquest mateix any i, el segon, d'aquest últim any fins al 1961, ho serà el proper 2019.

R.- *Felibres i Catalans i Montpeller català*, dos tractats publicats als anys 1960, però amb informació obtinguda per en Bladé durant la seva estada a Montpelhièr. Quines conclusions extragué sobre aquestes relacions entre catalans i montpellerencs?

J.S.- *Felibres i Catalans* és el primer llibre que publicà en tornar definitivament a Catalunya aquell 1961, basat en els seus estudis a la Biblioteca de Montpelhièr, i explica la relació als segles XIX i XX entre els felibres occitans i els intel·lectuals catalans. A la Catalunya dels anys 60 hi havia pocs treballs sobre el felibrisme, que era molt desconegut, i aquest llibre fou una gran aportació.

I, al costat d'això, a *Montpeller català* parlava del període des de començaments del segle XIII a meitats del segle XIV en què Montpelhièr va estar dins de l'òrbita catalana, a partir del regnat del rei Jaume I el Conqueridor.

R.- Durant l'exili, en Bladé defuig la política a les reunions i tertúlies. Per què?

J.S.- La derrota republicana del 1939 és un trencament amb la biografia de moltes persones, també d'en Bladé. De jove, durant la dècada dels 30, fou molt actiu culturalment, però també políticament, amb una implicació abrandada. A

l'exili, i també quan va tornar a Catalunya l'any 1961, opta pel camí de la cultura, és un dels fundadors d'Òmnium Cultural a Tarragona i fou, al costat de Menéndez Cuspinera, el primer professor de llengua catalana a Tarragona després de la guerra. Avui en dia això pot semblar anecdòtic, tot i que en aquell moment feia 30 anys que no s'ensenyava català a la ciutat!

Amb tot, cal dir que la cultura i la política sovint van agafades de la mà. En realitat, tot és política. I, a més, després de la mort de Franco, en Bladé començà una segona etapa més directament de partit a partit del 1976, empès per en Josep Maria Poblet, amic seu i company d'exili, qui el convenç per a treballar en la reconstrucció a Tarragona i a la Ribera d'Ebre de la seva formació de tota la vida, l'Esquerra Republicana de Catalunya. Però és un home ja gran que ronda la setantena d'anys i, al meu entendre, ho feia ja més per responsabilitat històrica que per motivacions personals. I, ja als anys 80, retornà a la seva vertadera vocació intel·lectual i cultural.

R.- Quina ideologia tenia en Bladé? Repudiava les idees d'esquerra de la generació predecessora?

J.S.- Als anys de Montpelhièr, quan encara era jove, amb el trencament que suposava el desenllaç de la guerra, a nivell teòric pensava, com la majoria de la seva generació, que era necessari començar de nou els postulats, abandonant els esquemes de la generació anterior. Aquell fou un debat generacional, grosso modo i simplificat molt, entre els més grans que volien conservar el paradigma dels inicis del segle XX i els més joves que volien fer foc nou. Una cosa semblant a la que va a passar als anys 70, quan a Bladé i a la seva generació els va costar encaixar amb els nous ideals polítics de l'esquerra, forjats amb aquells joves que no havien viscut ni la guerra ni l'exili.

R.- No aconseguí dominar la llengua francesa. Comenta que “ha estat causa d'una desconeixença mútua. Ni ells han comprès la nostra tragèdia, ni nosaltres la seva”. A què es referia?

J.S.- Bladé coneixia el francès abans d'arribar a Occitània, i tot i que allí l'estudià i el practicà també, observava que molts dels seus compatriotes ni tan sols feien això. Ell comentava que “la derrota havia dividit” als catalans exiliats. Observava que els refugiats mantenien certes diferències entre ells, i que els francesos (i els occitans) també havien patit una derrota el Maig de 1940 amb la invasió nazi. En aquell moment, tots se sentien derrotats.

R.- Per què la figura d'en Bladé no és tan coneguda com es mereixeria, malgrat que s'han fet moltes accions, com el teu llibre, i de molta qualitat?

J.S.- A la literatura catalana dels anys 1960, quan en Bladé torna de l'exili, les preferències són per a la novel·la i altres gèneres i no pels llibres de dietaris o memorialístics, que eren les seves obres habituals i on era un gran escriptor, segurament fins i tot a nivell europeu, com ha destacat també Carles Duarte. Per contra, a França el memorialisme, la literatura del jo, és un gènere molt més reconegut.

Com també va explicar Genís Sinca, a l'exili mexicà, es trobava una mica separat dels altres intel·lectuals, que segurament gaudien de més renom, i això també afectava perquè fos menys conegut, de la mateixa manera que aquest mateix exili de més de vint anys, provocava que a la mateixa Catalunya fos molt desconegut.

R.- L'altre llibre que has escrit és *El Marcel·linisme a les Terres de l'Ebre (1914-1939)*. Què fou el marcel·linisme i per què fou important a les Terres ebrenques?

J.S.- El marcel·linisme, els seguidors de Marcel·lí Domingo, eren un moviment republicà polític d'esquerres, que en les seves idees teòriques donaven molta prioritat a l'educació i la lluita contra l'analfabetisme, i també a la "pedagogia política" o a la "política pedagògica". Com a ministre d'Instrucció Pública l'any 1931, Domingo va decretà l'ensenyament en llengua catalana, la creació de 27.000 escoles...

Poc temps després, es va convertir en Ministre d'Agricultura, i el prestigi que havia obtingut com a ministre d'Instrucció, el va perdre degut, entre d'altres, a les tensions que provocava la Reforma Agrària.

Des d'una vessant més pràctica, ja des de la seva joventut, Domingo va adaptar les seves idees republicanes a la realitat de l'època, amb una participació molt activa en la vida política, i sent segurament la figura més important del republicanisme catalanista en els anys anteriors, com a president del Bloc Republicà Autonomista i del Partit Republicà Català. Després de l'aparició del lerrouxisme a Barcelona, el marcel·linisme fou una de les primeres estructures de política de masses aparegudes a tot Catalunya.

R.- Què opines de la reducció de la presència de les Humanitats al sistema educatiu?

J.S.- Lògicament, hi estic totalment en contra. Aquesta disminució de la presència i d'inversió en Humanitats ha anat lligada a una crisi paral·lela d'identitat i de valors. Els efectes negatius d'aquest despropòsit es veuran a llarg termini. Per posar un exemple, la crisi econòmica iniciada l'any 2008 ha estat també paral·lela a una crisi de valors, del pensament, de la cultura entesa amb un sentit ampli.

R.- Escrius en dos blogs, un sobre història d'Alcanar i un altre sobre les Terres de l'Ebre.

J.S.- *Ahirs de l'Ebre* és un projecte personal al que no puc dedicar tot el temps que voldria. Com a *Històries d'Alcanar*, el meu poble, que és molt interessant perquè és un projecte local col·lectiu i divers, construït de forma compartida entre gent diversa.

R.- Mitjançant el llibre d'en Josep Sancho, podem copsar la vida i obra de l'Artur Bladé, un gran escriptor català que patí l'exili a Montpelhièr i a Mèxic, i que deixà testimoni de les seves vivències. Però gràcies a en Josep Sancho i les seves obres, també podem conèixer millor la malauradament massa desconeguda història de les Terres de l'Ebre.

Francesc Sangar. CAOC.